

Zvezek 17.

Letnik III.

SLOVENKA
GLASILO
SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Izdajatelj in odgovorni urednik

Fran Godnik.

V TRSTU, 1899.

Lastnik konsorcij lista »Edinost«. — Natisnila tiskarna
konsorcija lista »Edinost«.

„Slovenka“

Glasilo slovenskega ženstva.

Izhaja v Trstu kakor priloga „Edinosti“ vsako drugo soboto.

Naročnina znaša za vse leto 3 gld.; za naročnike »Edinosti« pa 2 gld.; posamezne številke se dobivajo v Trstu v tobakarni g. Lavrenčiča na trgu della Caserma po 12 kr. — Rokopisi naj se pošiljajo uredništvu »Slovenke«, naročnina pa upravništvu »Edinosti«, ul. Molino piccolo št. 3.

Vsebina 17. zvezka:

Zorana: Iz življenja — pesem. — Bogomila: Veterček moj — pesem. — Nada: Intrigant. — Marica 11.: Moja ljubezen — pesem. — J. Potapenko: Brez boja. — Zorana: Sanjaj srce — pesem. — Kristina: Pesmi — pesem. — Hren: Iz življenja vetrov. — Bogomila: Zvezdi — pesem. — K.: „I“. — Književnost in umetnost. — Razno.

Zaloga in tovarna
pohištva vsake vrste

od

ALESSANDRO LEVI MINZI v TRSTU

Piazza Rosario št. 2. (šolsko poslopje)

Bogat izbor v tapetarijah, zrealih in slikah. — Ilustriran cenik gratis
in franko vsakemu na zahtevo. **Cene brez konkurence.**

Predmeti postavijo se na brod ali železnico, brez da bi se za to kaj
zaračunalo.

Gričar & Mejač
Prešernove (Slovske) ulice št. 9
Ljubljana

priporočata svojo bogato zalogo

izgotovljenih oblek

v vsaki velikosti

☞ po najnižjih cenah. ☜

— MIČNE NOVOSTI —

v konfekciji za dame.

☞ Ceniki zastonj in franko. ☜

Odlikovan fotografski atelier

A. Jerkič

— v Gorici — Travnik št. 11, —

prevzema vsa v fotografsko stroko spadajoča dela. Krasno dovršene
fotografije v naravni veličini 10—15 gld. po vsaki poslani fotogra-
fiji; družinske in druge skupine, razglede.

Manjše fotografije od 1—3 gld. 6 komadov z neprekosljivo, umet-
niško dovršenostjo izdelane na vse mogoče papirje, na porcelan,
žido, platno itd.

Razglednice, lepše kakor vse dosedanje 20—25 gld. tisoč.

Pri našem upravnistvu je dobiti:

AUGUST ŠENOVA:

„Čuvaj se senjske roke“

krasna povest znamenitega hrvatskega pisatelja v slovenskem prevodu.

Komad 35 kr., po pošti 5 kr. več.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 17.

V Trstu, 26. avgusta 1899.

Letnik III.

Iz življenja.

I.

»Slava, slava!« Se razlega:
•Glejte veledušni dar,
rodoljub je tisočake
nam poklonil na oltar!« —

Nikdo pa pri tem ne vpraša:
Kdo pridobil mu in kje? — —
Kaj pač kmetski so dolžniki, —
žulji, kletve in solzé? — —

II.

Ne studi se meni le skop bogatin
ki reveža pahne od praga,
dejanja še druga po svetu oči
odgrinjajo črna, neblaga . . .

Največji zločinec dozdeva se mi:
Kdor v tuje blago se ozira, —
po bližnika lasti steguje roko,
z bogastvom trpina zatira . . .

Zorana.

Veterček moj.

Veterček moj — oj veter hladan
ali do njega pot ti je znan?
v tihí dolinici sredi vasi . . .
hišica meni najdražja stoji — —

Pojdi do hiše — tamkaj postoj
pesem po svoje tam mu zapoj . . .
Morda se namre spomni tedaj —
pa mi en vzdihljaj pošlje nazaj.

A če morda zdaj sladko že spi —
s spanja buditi treba ga ni;
Sladko naj spava, sanja nocoj!
Ti pa se vrni — veterček moj!

Bogomila.

Intrigant.

Spisala Nada.

(Konec.)

Domá so jo že težko pričakovali in tudi Nada si jo je želela. Takój drugdan je prišla k njej ter ji hitela pripovedovati, kakó ljubi, kakor ni še nikdar ljubila. Da bo to gotovo njena nesreča, pravila je, ker je ta Hrvat takó mrzel; saj gotovo ne ve, v kakem plamenu gori zanj njeno srce. Vera se ji je posmehovala a zato je morala čuti, da je bezsrčna in brezčutna.

— Saj se ne smejem tebi, ampak izidu, ker že naprej vem, da bo srečen in da porečeš, kakor vsikdar, da si se motila — je dejala Vera ter jo objela. — Dolgočasna meseca oktober in november sta prešla in tudi december se je že bližal svojemu koncu. Vera je pridno slikala to, od česar si je napravila na Kranjskem samo obris. Darovala je tu in tam kako sliko in veselilo jo je neizmerno, ko jo je kmalu potem videla na zidu. Bila je večinoma doma, ker se je bala srečati Zlatiča, čutila ni se še dovolj močno.

Minoli so božični prazniki in za Silvestrov večer napovedali so čitalničarji zabavo s plesom.

Ko je istega dne zjutraj komaj vstala, priletela je k njej Nada težko sopé in vsa iz sebe.

— Vera, ali pojdeš nocoj v čitalnico? — bile so njene prve besede.

— Kakó moreš vprašati kaj tacega, saj veš, da gotovo ne! —

— Oh, moj Bog, moj Bog! — kričala je Nada. — Zdaj sem izgubljena, da, Vera, izgubljena! —

— Kaj pa ti je? — vprašala je Vera že malo nevoljna.

— Vera, ti moraš, moraš iti; če ne, obupam, če ne, umrjem, slišiš, Vera? Moj oče je včeraj malo obolel, mislila sem, da mu prejde, a danes je slabši in mama mora biti pri njem, jaz nimam torej nobenega, da bi šla. Vera, ti greš lahko sè svojim očetom; Vera, stori mi to ljubav, na veke ti je ne pozabim, na veke ti bodem hvaležna. O, jaz umerjem to noč gotovo, gotovo! —

— Zakaj pa, kaj te takó vleče tija? — vpraša jo Vera mirno.

— Moj Bog, kaj še ne veš, on, on bode tam, on bode v čitalnici, veš, Vera, zdaj veš? On, da bi z drugimi plesal, jaz pa doma umirala, ne; Vera če imaš še kaj prijateljstva do mene, prosim te, rotim te, pojdi!

— Ali si pa tudi premislila, Nada, kakó bo meni težkó srečati se ž njim? —

— Ne, Vera, jaz nisem mislila nič, ne morem misliti nič; le lepó te prosim pojdi, reši me! — prosila je Nada.

Vera se je čudila malo temu egoizmu potem pa rekla:

Veš kaj, pojdi pa ti reci mojemu očetu, meni bi se preveč čudil. —

V zadnjem kotiči elegantno napravljene dvorane je sedela Vera sè svojim očetom in z Nado ter si komaj upala pogledati po gostih. Nadi je pa kar ogenj švigal iz oči, takó je bila iz sebe, ko je gledala sebi nasproti njega — Hrvata sè svojo — nevesto.

O polunoči se je pričel ples. Vera je že plesala sè vsemi plesalci, le z doktorjem ne. Uljudnost je zahtevala, da gre tudi on kot odbornik po njo. In prišel je koncem mičnega valčka. Komaj ji je pa del roko krogo pasu, jenjali so igrati in sedaj se je moral sprehajati ž njo po dvorani.

Roka, katero je držala v njegovej, se ji je tresla, z zobmi si je grizla ustni ter z drugo roko popravljala gosto nabrano krilo.

Ko jima je bil molk vendar le premučen, rekel ji je on z dovolj nestalnim glasom:

— Gospodičina Miličeva, kedaj bom pa že smel čestitati Vam kot soprogi?«

Pogledala ga je začudeno in srčno.

— No da, kaj me gledate tako začudeno, dejal je on strogo; saj ste meni odgovedali ljubezen, da ste jo potem darovali svojemu častniku.

— Gospod doktor, ne dovoljujem, da se na ta način šalite z menoj! —

— No, ali ga morda ne ljubite več, gospica?

— Koga vendar, za Boga, govorite! — razvnela se je Vera.

— Jaz ne vem, kako mu je ime, samo črno na belem imam, da ste bili ž njim zvečer ob 10. na vrtu in da je on Vam govoril laskave besede, vi ste se pa srečno smejali.

— Kdo je oni nesrečni lažnik, povejte, kažite mi ono črno na belem!

— Čemu več dokazov, saj ste se mi vendar Vi takoj odpovedali in kak drug uzrok moral bi Vas dovesti do odpovedi?

— Gospod doktor, to je preveč, žrtvovala sem za Vas vso svojo srečo, Vi se pa zdaj še norčujete z menoj, to mi je nerazumljivo, ker sem Vas poznala za plemenitega človeka.

— Torej v mojo srečo ste mi odrekli ljubezen, ha, ha, jako požrtvovalni! smejal se je Zlatič bridko.

— No da, saj je bila Vam odmenjena bogata nevesta, vsled katere bi lahko preživili svojo rodbino.

— Četvorka! — klical je plesni vodja.

— En vis-a-vis!

— Evo ga, odzval se je doktor, ki se je kakor prebudil iz sanj ter stopil z Vero v vrsto.

— Kdo Vam je vse to nakvasil? vprašal jo je tiho, med tem ko je godba igrala vstop.

— Imam črno na belem, kakor Vi, je odvrnila Vera z nestalnim glasom in bleda kakor stena. Plesali so, a doktor in njegova plesalka sta bila večkrat opominjana, da bi bolje pazila.

Koncem četvorke vodil je doktor Vero na mesto ter ji dejal:

— Gospodičina, jutri ob desetih dopoldne na obali, tam, kjer moli v morje ona velika skala, ki je bila priča najini novi ljubezni.

— Dobro — je dejala Vera ter onemogla sedla kraj Nade.

— Vidiš, Vera, — je pričela Nada, ki za družega ni imela oči razven svojega Hrvata, torej ni mogla videti prijateljčine razburjenosti; — vidiš, ona le je njegova nevesta, oh, mene bode konec, Vera!

Družega dne je sijalo prijetno zimsko solnce in ob morji je bilo krog desete tako gorko kakor meseca marca.

Ljudje, ki so se srečavali, želeli so si srečno novo leto.

Kraj morja je stopala Vera z upognjeno glavo in z malim pismicem v rokah. Morje je bilo lepo, mirno in mali valčki so šumeli komaj slišno med sábo in igraje pljuskali ob bregove.

Četrť ure od mesta štrlela je kraj vozne, a samotne ceste nad morje velika skala. Tam je doktor Zlatič že čakal Vere.

Ko jo je ugledal, šel ji je nasproti, voščil srečno novo leto, na kar mu je ona odgovorila le zmedenó.

Hodila sta nekaj časa molčé, potem pa je on začel:

— Govorite, kar ste sinoči pričeli in česar nisva mogla zvršiti in kar je meni do zdaj zagonetka.

— No, večinoma sem Vam že sinoči povedala. Tu le je pismo iz neznane roke, kjer se mi piše, da Vas do mene veže samo čast, da je Vam odmenjena bogata nevesta, ker imate dve nepreskrbljeni sestri, tri nedorasle brate in bolnega očeta. Da sem samo jaz med vami in vašo srečo.

Želela sem vam vedno najsrečnejšega življenja in rada, dási težko, sem odstopila in pustila prosto pot. Če bi jaz ne bila storila, storili bi bili vi, saj ste bili že itak izostali.

Doktor je gledal v tla, kakor bi se zato, kar mu pripoveduje,

nič ne brigal in ne slišal, kar dekle govori. Ko pa je končala, pogledal jo je ognjeno in dejal :

— Je li to vse? In oni častnik? Dovolite, je to oni list? Da, ista pisava — govoril je sam seboj, list ogledovaje, — samo na levo je obrnjena, a njegova, je prav gotovo njegova.

Vera je šla par korakov naprej in zopet nazaj, da bi Zlatič med tem prebral list.

Ko se je vrnila k njemu, ji reče :

— Nate, Vera, tu berite, kar se je meni pisalo!

Že pri prvih vrstah všel ji je iz prsi glasen : oh. Prejela se je za glavo ter pogledala doktorja.

On pa je stal tam molčé ter jo opazoval.

— No, tu se pa moj poročevalec ni lagal, kaj? — je rekel z bridkim nasmehom.

— Gospod doktor — dejala je glasno — vi niste vredni, da se še mudim pri vas!

Hotela je oditi, a on jo je ljubezniveje pridržal, izraz na njegovem lici postal je milejši, ko je rekel :

— Govorite vendar, razjasnite mi stvar!

— Govorila bodem, a ne da se opravičujem, ampak le, da izveste resnico.

Moj bratanec, častnik pri 79. pešpolku, je bil pred nekim časom ljubimec moje prijateljice Nade. Prišel je v naše mesto in ko je Nada, ki ga je že skoraj zabila, to zvedela, pridivjala je k meni in me prosila, naj govorim jaz ž njim in naj mu povem, da ni taka, za kakoršno jo on sodi. Očital jej je namreč, da je koketa, da se ji dvorenje dopada in take reči. Moj bratanec jo je prej res ljubil in pustil bi bil radi nje vojaščino, a spoznal je, da bi ž njo ne imel miru in sreče, ter jej je vrnil liste. Obljubila sem Nadi, da bodem govorila ž njim in da ne bode vedel noben človek zato. Nekega dne, ko sem vedela, da vas ne bo k nam, bil je z nami pri večerji. Ko so šli moji stariši že v hišo, ostala sem ž njim na vrtu ter mu pripovedovala o Nadi. Lehkomišljena je res, ali tega je kriva njena mladost, njen veseli temperament, a udana ti je, sem mu rekla. On pa je le odmajeval z glavo ter mi ugovarjal, da se Nada nikdar ne spreobrne, da sem jaz drugačna, angelj, in da bode doktor Zlatič srečen.

— Dovolj, Vera, dovolj! prosil je doktor.

— No, ali Vam je sedaj zadosti jasno? prašala je Vera še vedno prav resno. — Čudim se, kako ste mogli verjeti takemu obrekovanju, to me res žali!

— Vera, ko bi tudi ne bil verjel prej — a potem tvoja odpoved, ni li kazala dovolj?

— Da, to je dotičnik dobro premislil, ko je zaroto snul proti nama, in vi še ne veste, kdo je?

— Vem, to je Méden in sreča njegova, da ga ni tu, dobro bi mu ne bilo gotovo, a ne uteče mi vsekako ne.

— Pustite osveto, doktor, saj ga je osoda sama kaznovala, se za naju dovolj maščevala, ker ga je sklenila, kakor mi pravi Nada, s pravo Ksantipo, s katero je nima urice mirne, urice prijetne!

— Da, odpuščam mu radi tebe, Vera, a zakrivila je veliko tudi Nada sè svojim divjanjem.

— Pusti Nado; ona je bila kriva, a ona je tudi zadostila. Ona je provzročila, da sva zdaj tukaj, ker me je ona prosila in vlekla sinoči v čitalnico, ker jaz bi ne bila šla.

— Je že zopet zaljubljena?

— Ji že prejde, sedaj pa povej, kaj je in kaj ni tu v mojem listu resničnega.

— Meden pozna moje domače razmere, ve, da mi ne bo oče dolgo živel; jaz sem sicer tudi večkrat mislil na prihodnjost svoje družine, a rekel nisem njemu in nikomur nikdar nič. Za bogato nevesto mi je pa on skrbel in silil v me, češ, če se že mislim ženiti, naj se radi bogastva.

— Kakor se je on.

— Tako nekako — odgovori on.

— Jaz se le čudim, da si mogla verjeti brezimenemu listu; ne, pa saj sem tudi jaz verjel, ker je bilo vse tako verjetno, posebno, ko mi je došla še tvoja odpoved.

— Kaj je neki imel z nama oni nesrečnež? vprašala je Vera.

— Ne samo z nama, Vera; on je eden onih ljudi, ki neradi vidijo srečno človeštvo; à propos, čul sem, da si se v tem času posvetila umetnosti.

— Da, vse svoje sile sem ji posvetila, da bi le zabila svojo nesrečno ljubezen in — tebe! Kam si pa ti navezal ta čas svoje srce, komu ga posvetil?

— Vinu — odgovoril je on ter upognil glavo v svesti si, koliko slabši je bil zdaj on od nje.

— In sedaj? vpraša ga Vera.

— Sedaj sem ves tvoj, Vera.

— Se li odrečeš svojemu mamilu?

— Odrečem, a odreci se tudi ti, tvoje srce moram polniti le jaz.

— Rada — vzklikne Vera ter mu poda obe roki, katere je on krepko stisnil. — — — — —

In Nada? Ljubila je še kakih petkrat potem ter vselej pribezala k Veri Zlatičevaj ter tožila, kako ljubi kakor ni še nikdar poprej in kako mora obupati, ker se ji ljubezen ne vrača.

Moja ljubezen . . .

Tako neizmerno velika,
da srce v razmerju z njo
ne imelo bi v prsih prostora
in povsod bi mu bilo tesno.

Jedino v vsemiru kot zvezda
bi gibal se njega udar,
a predaleč bi bil od malika,
ta — njemu posvečen oltar . . .

Márica II.

Brez boja.

Pevest. Ruski spisal J. Potapenko. Prevel V etušekov.

I.

Volonski se je vrnil iz urada kakor po navadi ves spehan in srdit. Vrgel je listnico jako nedelikatno na divan in takoj potem mehanski slekel sinjo novo suknjo ter nadel drugo sivo, že precej ponošeno in okorno. Potem je obstal pred mizo in vidno naporno mislil. Vedel je dobro, da ga danes nekaj čaka, no nikakor se ni mogel domisliti, kaj bi to prav za prav bilo. Nekomu je nekaj obečal, in to ga je razburjalo.

»Hm!...« je premišljeval, gotovo se nikoli ne domislim, ker mi nič v glavi ne ostane. Ali Mornev, ta gotovo ve, kajti on pomni vse na svetu. Njegova glava je drugače ustvarjena.

Toda Morneva ni bilo v sobi. Morda je spal? Njegova postelja se je skrivala za alkovo s temnorujavo, volneno draperijo, kakoršne se obično nahajajo v meblirovanih sobah. Volonski je pogledal tja. Postelja je bila prazna. Pogledal je tudi na svojo postelj, stoječo za trikotnim okriljem, katero je, kar je že davno uvidel, strašno kazilo občo podobo njiju velike, svetle sobe. Morneva tudi tu ni bilo.

»Najbrže je v delavnici!« je rekel Volonski. — »Ubogi Ivan Petrovič, kako težavno mu gre izpod rok!«

In otvoril je duri v delavnico.

To je bila jako mala sobica, docela brez pohištva, no zato skoro napolnjena s slikarsko robo: z velikimi in malimi kosi platna s pričetimi risbarijami, sè slikami, popolnoma izgotovljenimi, z »licem« k steni, lonci s cvetljicami in brez cvetlic, umazani kipiči iz opeke in kosi raznobojne snovi. Vse to se je valjalo v največjem neredu, a na vsem so bili videti m a d e ž i o l j n a t i h b a r v, tako da soba ni bila podobna delavnici kakega slikarja, marveč sobi, v katero se nameče vsaka šara. Nedaleč od okna je stalo nevisoko stojalo z razpetim poluaršinovim platnom. Pred platnom je stal polunagnjen Mornev in je počasi, motodično vlekel po njem čopič. Pred njim je bil taburet, površje katerega, napolnjeno z barvami, mu je služilo za paleto.

Volonski je obstal pri durih ter motril njegovo delo.

»Trudiš se?!« je rekel šaljivo, »ozračje delaš vedno, a?«

»Ozračje, prijatelj, vedno ozračje!..« je odvrnil Mornev, ne pogledavši ga in slikaje dalje. — »Prokleta umetnost je to, brate! Nikakor je ne pogodiš!..«

»Kaj, vzduh?«

»Da, vzduh!.. Poletno jutro, razumeš? V vrtu je to. — Na kmetih... Okolo osme ure. Miza za čaj je pripravljena, smetana, surovo maslo, kruh in tako dalje. Ekenomka vse uredi. Takoj se prikaže gospodar s zaspanim obrazom... Nu, in glej, samovar, posodo, surovo maslo, kruh, vse je kakor treba, je li?«

Stopil je proč od slike, da bi Volonski mogel videti.

»Ni slabo, slično je!« rekel je Volonski. — »Zlasti samovar je naraven...«

»Da... A zrak se ne posreči!.. In ekonomkino lice je kakor iz voska... In že dva tedna se ubijam — ničesar ne opravi. Tak neuspeh imam s to sliko«.

Volonski se je jedva vidno namuznil.

«Veš-li zakaj je tako, Ivan Petrovič?« je vprašal.

»Kaj, prav za prav? Da se mi zrak ne posreči?«

»Da, zrak.... To ni zrak, a.... navadno, sinje platno!... Zato ker ga ne čutiš. Ti ne čutiš, kako ta poletni jutranji zrak diši mladosti, svežosti, in kako dehti po cvetju! Ti ne čutiš, da je on živ, in je baš tako živo bitje, kakor ti sam ter kako izteza k tebi roki, objema te laskavo!..«

»Recimo, — jaz tega ne čutim, pa mislim, da si tudi ti izmišljaš... Vse to je bedostoča, izmišljotina!..«

»Izmišljotina?! Pa reci, kdo si je to izmislil?«

»Kdo? Gospodje slikarji, da bi slepili občinstvo: češ, mi čutimo,

kako vzduh diha in kako se cvetje med sabo razgovarja, a vi tega ne čutite. To je vse. A v bistvu pa se ne gre za to, in tega čisto treba ni, a treba je le delati in delati, izbirati ter sestavljati barve, pa dosežeš istino« ...

»Nikdar ne dosežeš, nikdar!«

»Bova videla!... Fej, hudimar!... Jezi me! Spet sem pokvaril!... Ne, za danes je dovolj!... Sinji krogi se mi delajo pred očmi!«

Mornev je položil čopič na stol ter postavil stojalo k steni.

Umil si je roki in se preoblekel, a Volonski se je približal sliki in jo začel ogledovati.

Slika mu je bila dobro znana. Risala se je že skoro tri mesece, in dan na dan je videl, kako so na platnu iznikale te akacije, ti bezgovi grmi, pročelje hiše, okrogla miza, pripravljena za zajutrek, in konečno postava ekonomke. Vse to je nastajalo polagoma, često izginjaje, da bi se pojavilo v novem vidu; na vsem tem je bil viden trud, očevidna vztrajnost Ivana Petroviča, no slika, čeprav jo je skušal Volonski motriti pazljivo, je ostala zanj le kos platna, na kojem on ni videl jutra na vrtu posestnikovega doma, ampak različne boje, vstrajnost pa trud. Volonskega je grabila jeza. Radi česa se človek trudi? Sliko je risal za izložbo in morda pride res na razstavo menda zato, ker je Mornevo ime kolikor toliko znano ter ima isti kolikor toliko protekcije. Ali to bode jedna onih podob, ki se razpostavljajo radi števila, zbok napolnjenja katalogov. Mimo takih slik gre gledalec brezbrizno ter jih niti ne pogleda. Je-li vredno radi tega mučiti se tri mesece v ateljeju, delati osem ur na dan? No glavno, Mornev je bil njegov prijatelj in dober človek, in Volonskega je žalil ta ničevi uspeh trimesečnega dela, a drugega je vedel, da ni mogel pričakovati.

Dolgo je zrl v sliko, katera se mu je dozdevala mrtva, in izpregovoril:

»Povej, prosim, Ivan Petrovič, čemu se mi to tako dozdeva, da ako bi jaz imel le količkaj pojma o barvah ter o slikanju, bi potegnil desetkrat s čopičem sem pa tja, in takoj bi oživel ter izpregovorili v živem jeziku vzduh, hišina in akacije...«

Mornev se je nasmejal.

»To je večni znak diletantizma!« je rekel ta. »Drugemu, naj pogleda karkoli hoče, se zdi: ah to ni tako, jaz bi to bolje naredil v jednem mahu, ako bi le količkaj razumel! A v tem količkaj je vse jedro, in isto nikakor ni tako drobckeno!... Nu greš li k

Oznobinim? Obečala sva, da bova danes pri njih obedovala, a zdajci je polupetih.

»Ba! k Oznobinim!« je vskliknil Volonski. »A jaz se nikakor nisem mogel spomniti, kaj in komu sem obečal. Seveda pojdeva. Moja presneta butica!«

Oba sta se jela oblačiti. Volonski se je hipno razveselil, in raz njegovo lice je izginila nevolja ter utrujenost. K Oznobinim je rad zahajal. To je bila jedina rodbina v Petrogradu, kamor je navadno zahajal in kjer se je čutil domačega. Z Oznobinimi se je bil seznanil še le pred par meseci; tje ga je uvedel Mornev, kateri je bil znan ž njimi že davno. Mornev ga je vlekel seboj malone s silo. In koj prvi večer se je čutil med njimi tako, kakor bi bil ž njimi znan sto let, in odslej je zahajal k njim, da bi se tam odpočil.

Z Mornevim sta si bila stara prijatelja. Še v gubernskem mestu, kjer je bil oče Morneva star slikar neznatne slave, vodja slikarske šole, stopila sta istočasno v gimnazijo in tedaj sta se združila. Njiju obitelji sta bili znani.

Firma Volonskih je bila v mestu dobro znana radi obširne trgovine. Dečka sta obiskovala skupaj peti razred, a zatem so ju razločile razmere. Stari Mornev je popustil šolo, vsled mestnih intrig. V mesto je došel mlad slikar, brezuspešno poskušajoč svoje sile na razstavah. Mesto direktorja na gubernski šoli mu je dobro prijalo; vrhu tega je ugajal gotovim osebam in risal zastonj slabe portrete malone vsem gubernskim mogotcem. Previdno je raztrosil mnenje, da je Mornev že prestar za šolo, koji je treba prenovljenja, rekši nekemu na uho, da so na akademiji, v Petrogradu, prav istega mnenja. Začeli so o tem govoriti, in to tako glasno, da je čul Mornev sam. Samoljubje starega slikarja, svojedobno dokaj ranjeno od preziranja, ni mu pripuščalo prepirati se in zagovarjati. Ostavil je šolo ter se preselil v Moskvo, kjer je imel neke stare znance. V Moskvi se mu je godilo slabo; izvrševal je skromne naročbe, in gorjupa skušnja ga je prepričala, da se je zares postaral. Njegove izdelke so imeli za čudne in smešne. Zadušil je globoko razžaljenje v srcu ter jih prodajal v štacune za ničevo ceno.

Z očetom se je preselil v Moskvo tudi petnajstletni Vanja. Deček je moral ostaviti gimnazijo zato, ker za učenje ni bilo sredstev. Stari ga je tešil:

»Molči, molči. Oče te nauči to, kar zna sam. Rodil si se v slikarski rodbini, in sam boš slikar. Ni višjega poklica od tega«.

In vse svoje svobodne ure je posvečeval sinovi vzgoji. Fant ni bil baš bistrega uma, no vstrajnost očetova je rodila sad, in sedem-

najstletni Vanja je že risal študije, išoč sujete ter naturo v moskovski okolici. Delal je počasno ter napeto, a že je veroval v svoj poklic, in kadar ga je oče odpravil v Petrograd, v akademijo, — ni več dvomil, da ide po svoji pravecati poti.

Tu je delal marljivo, prejemal laskave odzive in nagrade ter ni končal baš slabo in sedaj je živel na svojo roko, delajoč plahe korake, da bi si priboril samoslalnost. Moral si je služiti kruha, ker iz Moskve ni dobival ničesar razven spodbudnih pisem, napisanih s staro tresočo roko. Stari že ni ničesar več delal, živeč od neke ničeve penzije, kojo so mu izposlovali dobri ljudje.

Mlada človeka sta se srečala v Petrogradu slučajno oni čas, ko sta oba popolnoma pozabila drug na drugega. Šolska družba ni trajna, če je nadaljnje življenje ne podpira. No takoj pri prvem srečanju, po običajnem popraševanju ter splošnih spominih, razodela se je brž prejšnja simpatija in jela sta se vesti drug proti drugemu kot stara tovariša. Povest Volonskega je bila nepričakovana za Morneva. Izvedel je, da so njega takisto brž vzeli iz gimnazije in ga dali v trgovsko šolo, ker je imel stopiti na čelo velike trgovine. Toda jedva je utegnil dovršiti študije, ko je prišla katastrofa: Volonski so prišli na boben, vsa njih trgovina je razpadla, sredstev jim je ostalo le toliko, da niso umrli gladu. Devetnajsetni mladenič Vladimir Volonski je pripotoval v Petrograd iskat sreče in našel jo je v neki trgovski pisarni, kjer so poznali njegovega očeta ter pomnili nedavno bogastvo njihove rodbine. Šolska prijateljca sta se čez dva, tri mesece dobro spoprijateljila in jela stanovati skupno, deloma radi vzajemne simpatije, deloma zbok ekonomije, kajti gmotne razmere obeh so bile zelo skromne. Najela sta si dve sobi, od katerih sta eno vporabila za delavnico, kjer je Mornev prebil po cele dneve slikajoč za živež in slavo.

(Dalje prihodnjič.)

Sanjaj srce!

Sanjaj srce, sanjaj
o minuli sreči, —
leka dajaj duši
v bóli in nesreči!

S sladkimi spomini
ji začéli ráne....
da v pokoju blagem
srečna ti postáne!

Zorana.

Pesmi.

I.

Nad samotnim poljem
kroži pozna ptica,
zvezde z lahno meglo
so zastrle lica.

V gozdu vzbuja veter
žalne melodije,
z njimi spaja duša
tožne poezije ...

II.

Temni čar njegovega obraza
v dušo sem naslikala si jaz,
pred to sliko v dolgi noči plakam
in pri svetlem dnevu sanjam jaz.

Kadar v duši sliko to zagrne
šumnega življenja kalni val —
v tihih urah spet si jo razkrijem,
klanjam se v molitvi ji do tal. —

III.

Sinoči sanjala sem jaz,
da srečna sva bilá,
zakonski da sva parček
prav lep bila midva.

O jutru pa imela sem
objokane oči,
preveč, preveč vrjela
sem jaz lažem noči.

IV.

Kako tvoja ustna drhtijo
na blelih licih mojih,
kako koprneča vsa duša
plamti v očesih tvojih!

Jaz trudno slonim ti v rokah,
zrem v tvoj obraz razvneti ...
omotljena tvoje ljubezni
hotela bi umreti!

Kristina.

Iz življenja vetrov.

Spisal Iv. Hren.

Slušal sem, ko so se razgovarjali vetrovi v svojih zategnjenih, temnih glasovih, ko so spomladi plesali po strehah, spuščali se vratolomno po dimnikih in zlobno tekali na okna mirnih ljudij. Ljudje so se jih bali kakor strahov, jaz pa sem poslušal njikove pravljice in strmel.

Slišal sem prvo povest. Govoril je sever in dejal: »Hej, na severu, na visokem hladnem severu sem bil in še sinoči veselo ladje topil. Črvički-ljudje pa so zdihovali, molili in bogove rotili, jaz pa sem se zabaval ob njihovem trepetu in sem se jim krohotal; niti eden mi ni ušel«.

In zopet so zabučali vetrovi in zaplesali svoj blazni ples po strehah velikomestnih domov.

Zapadnik je pripovedoval in dejal: »Bil sem na delu tri dni in izvršil tri junaške čine. Prvi dan sem potopil krdelo ljutih razbojnikov, ki so bili krvavi od ropa, drugi dan sem potopil ladjo krotkih ljudij, meni je to eno; tretji dan sem obhajal svatbo kraljeve hčerke in razrušil kralju stolno mesto«. In vetrovi so hujše zatulili in zabučali, stekla v oknih pa so žvenketala, ljudij pa je bilo strah.

Vzhodnik pa je pripovedoval tovarišem: »Bil sem na potovanji okolo zemlje; neštevilno je ostalo za menoj spominov, človek bi rekel: gorja. Razdejal sem devet brodov, razkril sem devet vasij in razrušil devet sijajnih mest. Koder sem hodil, ostavljal sem svetle solze v očeh bednih ljudij«.

In utihnili so vetrovi in sladko je pihljala mirna sapica, kakor bi se mir selil na zemljo. Pripovedal je jug s solzami v očeh, oj ta krotki, topli jug: »Še danes sem bil tam, kjer oranže žare in limoni v zelenji zore, zrl sem zala dekleta z lesketajočo se, bronzasto poltjo in temnimi, skrivnostnimi očmi, ki žgejo do dna srca. Videl sem ob skalnati obali, kjer raste lovor in oljka, mladeniča in mladenko, ki sta se ljubila. Sedela sta na obali morja in se molče ljubkovala, kakor dve krotki grlici. Mladec je vzdihnil in šepnil; «Ah, kako te ljubim!» Ona pa je zatrepetala sreče in mu pomolila koralne ustne v poljub in on jo je obsipal s poljubi. Deklica si je mislila v globoki svoji duši: «On me res ljubi,» ter ga vprašala: «Ali me res ljubiš?» Junak pa jo je objel okolo labudjega vratu in ji strastno poljubljal ustne, oči, čelo, lase. Devine črne oči so se lesketale, kakor se leskeče čaroben studenec ob luninem svitu sredi neprodirnih gozdov. Burno so se jima dvigale strastne prsi, in sedela sta molče drug ob drugem in strmela v razburkano morje, s katerim sem se igral jaz. Sanjala sta strupene sanje ljubezni, duh pa se je pogrezal v mrak nedoglednih daljav. Njuna prihodnost je bila mračna, kakor podoba samega oblaka v razburkanem morju. Mladenič je položil svojo zagorelo dlan na visoko, resno čelo, iz prsi pa se mu je izvil globok vzdih, na dušo pa se mu je kakor kamen zavalila moreča misel: «Danes me je izpodil oče iz hiše!» Deva, revna hči, je slutila togo sorodne duše, in srce ji je bolešno zadrgetalo: «Radi mene je izgubil vse!» Njeno oko je sočutno počivalo na njem, on pa jo je razumel: «Ti si mi vse!» je zakričal, da je odmevalo od skalovja, in jo strastno pritisnil na svoja prsa; iz očíj sta mu zdrsnili po zagorelih licih dve debeli solzi. Trpela sta težko bol.

Jaz pa sem imel sočutje ž njima, zato sem zapel nad njima mehko-sladko, mamečo-vabečo pesen visoke ljubezni, ki ima čarno moč nad bednim človeškim srcem. Razumela sta me in mi sledila.

Morje je šumelo in pelo z menoj v skrivnostnih akordih. Bila sta ljubezni pijana: On je vstal in ona mu je kakor v sanjah sledila. Sela sta se v čoln in krepko veslala ven na razburkano morje. Čarobno je bilo življenje valov in vabljivo so se prikazovali iz globine morski duhovi, vabeč mlada čolnarja. Nekaj ju ji vleklo z neznanu silo v valovje, na dno morja, in zagnala sta od sebe vesla in čolnič je plesal kakor lupina po valovji, jaz pa sem bil varuh njune čiste ljubezni. In ko ju je morje v ozkem objemu združevalo in pokopavalo, zapel sem jima poslednji koral, potem pa je bilo žalostno moje srce. Pripravil sem brezdomovincema prekrasen dom, kristalen dom na dnu morja. Plakal sem nad njima tri dni in tri noči in slavno slavil trizno po krasnih utopljenicah: tri dni in tri noči sem ladje topil....«

In vetrovi so turbno zajokali, zahrumeli in zaplesali mrtvaški ples, obhajajoč slavno trizno po velikomestnih strehah, ljudstvo pa je trepetalo in se balo, kakor da se vozijo po zraku hudobni duhovi.

Zvezdi.

Prijateljici A. M. R.

Oj zvezdica na nebi
premila lučica —
ti morda ravno svetiš,
na bela okenca.

Kjer ona se sprehaja
kroz okno némo zroč —
in tebi zvezda zlata
naroča: »Lahko noč!«

Poglej, oj zvezda mila
pogledi ji v okó ...
li jáсно je v radósti —
li v togi je mračnó?

Potlej pa še globéje
posijaj ji v srcé
pogledi — li v ljubávi
za mene bije še?

Potlej pa zvezda mila
poročaj mi z nebá:
Kaj zrla si v svetišču ...
ljubečega srcá!

Bogomila.

„1“.

13. zvezku tretjega letnika »Slovenke« ste, draga urednica, napisala na strani 312. pomenljive besede: »Ko sem prečitala v Levčevem pravopisu odstavek: »Kako izrekamo in pišemo soglasnik l, se mi je srce stisnilo in občutilo takšno bol, kakoršno občutimo, ko se zavemo, da je minulo nekaj lepega in priljubljenega. In ko sem še enkrat čitala stavke in besede: Čovnar ima dovč čovn; dav mi je piščav, jevka ima veje do tav, vovk, biv, obav i. t. d. ter zraven opombo, da, kdor pred soglasniki in na koncu besed l čisto izgovarja, tisti se spakuje, govori ptuje in pri-siljeno, sedaj sem si dejala: »hvala Bogu, da več ne poučujem«...

V malo zadoščenje vam bodi, da je vašega opravičenega mnenja skoraj ves omikani slovenski svet, razun kacega čudaka iz Gorenjske, kateremu bi priporočali v branje lepi predgovor pok. škofa Mat evža Ravnika rja k »zgodbam svetega pisma« leta 1815., kjer beremo n. pr. »Kolobocija ves kranjski jezik obruzdá in ga Sloven-cem priostudi in Kranjca po nedolžnem v zaničevanje spravi: In če pojde tako, nas bo tako daleč ta kolobocija pripravila, da ne bomo znali jezika. Ogibajmo se zbrodene kranjščine... Ohraniti se mora čisti jezik... Lepe nauke treba v čedno besedo obleči... Vsak narod, kedar se začne nekoliko otesavati, začne to pri svoji domači besedi«...

Med soglasniki ima l največjo različnost v slovenskem ljudskem jeziku. Njegova izreka je zlasti koncem besed posebno raznovrstna. Tako se dokazuje n. pr. da se izgovarja na zahodu: sturu, p'ršu, obu, kupu, reku; sturiva, p'ršva, obva, kupva, rekva. — Za Sotlo: küpu, reku, küpila, riekla. — V Slovenskih Goricah: storil, prišel, vdobil, kupil. — Pri Ptuju: storo, prišao, kupio. — Pri ogrskih Slo- venci: erkao, tekao, govoro i. t. d.

Učni načrti za ljudske šole in pojasnila po vseh naših pokra-jinah, kjer bivajo Slovenci, pravijo, da učenci pri vstopu v šolo svoje misli izražajo le v svojem podnarečju in v slabem jeziku, a učiteljeva je naloga, da odstrani te neprilike in dovede otroka v govoru in pisavi do prave, književnopravilne besede. Tako je bilo in tako bode, v kar vam lep dokaz skoraj jednoglasni letošnji sklep učiteljskega zbora prve gimnazije ljubljanske, ki je častno nastopil v obrambo nam priljubljenega l.

Kako bi bilo, če bi na Krasu poučeval dve leti učitelj, ki je donesel s seboj gorenjsko izreko; dve leti potem bi tamkaj pouče-vala isto mladino Kobaridka s svojim podnarečjem in čez pet let

naj bi došel novodobnež nove izreke? Kak govor, kaka zmešnjava! Bi li ne bilo boljše, kakor je bilo doslej, da skuša učitelj, učiteljica dovesti otroke po vsem Slovenskem do jedno-istega jezika, do jedno-iste izreke, kakor se je to, vsaj na Primorskem, trdilo uže nad trideset let!

Dolenjci okoli št. Vida, Zatičine izgovarjajo l bolj čisto, tudi v Brdih in v nekaterih krajih Krasa opazite to; sploh pa po novih ljudskih šolah na Primorskem skoraj povsod. In to vam, draga urednica, ugaja in to je lepo in mora biti, če hočemo imeti jedno-isti jezik vsi, ki se »Slovence« imenujemo.

Uže Marko Pohlin, ki je imel precej kosmata ušesa, piše leta 1768., torej pred sto in tridesetimi leti v svoji »Kraynski Grammatiki« str. 159: »Es ist ein zumahl gröblicher Schnitzer, wie man es selbst hart höret: Ti Špeva, kaj se peva inu govoriva, kader se nam bva pvatnu inu kobivo uzeva«. Tako on, ki pravi: »torej pišemo in govorimo vol in ne vov, pol in ne pu, da ne ognjusimo svojega jezika«. Tako Marko Pohlin!

Pač res! Izmed soglasnikov bi bilo morda treba seosebno l čisto izgovarjati, ker je, kakor vidno, njegovo izgovarjanje, kjer še ni nova ljudska šola pognala krepkih korenin, razno in lahko postane po še bolj raznih izrekah še večja »kolobocija«, kakor jej škof Ravnikar pravi. Kratko bi bilo pravilo: l je, kakor u, kedar ima j za seboj topljen; sicer pa l čist!«

Mimo tega so se v novejši dobi, kakor to tudi trdi Jože Marn, nekateri prijatelji poprijeli oblike: volilec, rodilnik i. t. d. mesto: volivec, rodivnik in zazdeva se pravilnejša pisava: bralec, volilec, ker nam naravnost kaže izpeljavo od drugega deležnika tvorno-preteklega časa.

V staroslovenščini — tako vsaj smo se učili — je l glasnik ali pa soglasnik. Glasnik, če se rabi sredi besede, kakor srednjik in mu potem vedno sledi jeden staroslovenskih ploglasnikov, kakor da bi bil glas l spremljan po nekakem temnem jeku; ali pa pričetkom kakor sprednik, n. p. pl' n, vl'na, l'gati. Drugače se rabi kakor soglasnik.

A pustimo staroslovenščino in preidimo zopet k blagglasnoj novoslovenščini!

Naši predniki, naši stari književniki in pisatelji, niso sicer imeli vsi redne sreče, da bi bili doživeli konec devetnajstega stoletja in so se morda počasi in po trnjevej poti obrazovali, a vendar so nam povedali marsikatero resnico in nikakor ne gre, da bi dandanes vse to zakopali v staro šaro in v gnojišče.

Da vidite, kako neki te »starine« mislijo, skličem jih danes v malo posvetovanje; čeravno poreče ta in oni, kaj nam mar za te starikaste nazore — mi živimo v probujeni dobi, v dobi napredka in vse, kar je starega, naj izgine in nastane naj nov cvet, novo beseedišče, nov govor!

Stari Ožbald Gutschmann piše leta 1777: Obschon der Mann nach Verschiedenheit der Gegenden verschiedene Aussprachen und Wendungen der Wörter angenommen hat, wird er doch stolz darauf, wenn man rein und im feinern Tone spricht. Man richte sich nicht nach allen Fehlern der Mundarten« in na strani 3. »Die anderen Buchstaben, so auch das »l« klinge rein, wie bei den Deutschen«.

Mislimo si le, kako grozna puščoba je bila med izobraženimi Slovenci na Gorotanu pred letom 1777., in vendar je jeden teh mož, blagi Gutschmann rekel, da ni nikakor »spakovanje«, če govorimo, kakor pišemo, če pišemo književno pravilno! On pravi, da »celo učenjaki, ki so doslej bili v dotiki z narodom slovenskim, so menili, da se morajo posluževati vseh napak in nepravilnosti, ki so se tekom let pri ljudstvu tu in tam vgnjezdile« in nadaljuje: »Glaubet mir ferners mit meiner höchst eigenen Erfarnis, da ich in meinem Missionsamte alle Pfarren abgelaufen und dennoch überall in einer mittelmässigen Nettigkeit redend, mit Beifall bin verstanden worden«.

Tako piše Gutschmann, o katerem pravi učeni Jernej Kopitar v svoji slovnici na strani XLIV: »der kärntnische Missionät Gutschmann sagt zwar nichts neues — aber auch nichts falsches«.

Drugi priča naša je slavni jezikoznanec in veleum. Jernej Kopitar, ki piše v svoji slovnici leta 1808. na strani 130: »Schreibe, wie du sprichst, wäre eine Regel, die wir aufgeben müssen; denn es handelt sich nicht nur darum, statt l ein v einzustellen, auch der Vocal, der dem l vorangeht, wird nicht so gesprochen. Darüber gebe es eine Menge Regeln und Ausnahmen ohne Ende, die, wenn das l beibehalten wird, alle entbehrlich sind.« Temu možu, kateremu bi pač »spakovanja« ne smeli očitati, velja pravilo: »Govori, kakor pišeš, če pišeš književno pravilno!« —

Blagi Kopitarjev sodobnik, čestitljivi Valentin Vodnik, bodi nam tretja priča. Poslušajmo, kaj nam on veva v svoji slovnici leta 1811., na strani 5! »Mi učeniki pa jim berimo v šoli in vevajmo brati tako, kakor ima glas vsaka črka sama na sebi, da jih bodo vedeli pisati in da se ob jednem lepega jezika in pravopisnosti navadijo«. — Menim, da je govoril dovolj jasno! On pa ni bil samo pesnik, pisatelj, marveč tudi vesten učitelj in govornik.

Četrta priča, Peter Danjko, jeden bolj rodovitnih in zasluženih pisateljev svoje dobe na Štajerskem, piše v slovnici leta 1824. na strani 5. »l behält immer seinen Laut, wie im Deutschen, z. B. len, salo, kol — Last, Geld, Zahl«. Upamo, da se čestitljivi pisatelj in govornik, ki je mnogo občeval s slovenskim ljudstvom, ni »spakoval«!

Peti mož, France Metelko, ki je kakor duhovnik, pisatelj, slovničar in učitelj pospeševal razvoj našega jezika, pravi leta 1825. v svoji slovnici, na strani 7.: »Es wäre zu rathen, dass man das geschriebene l mit dem davor stehenden Vocale immer rein aussprechen solle«.... in tega nasveta smo se tudi krčevito prijeli!

Urban Jarnik, u. 1844., ki se prav imenuje koroški Vodnik in je naš jezik temeljito poznal ter se z njim bavil ves čas svojega življenja, nam je šesta priča v častitljivem zboru teh starčkov. On pravi: »Čisti l sem slišal na koroško-štajerski meji. Bajе se je uho sosedov Nemcev in Italijanov ustrašilo čistega l, od tod morda pregovor: »Zabavljica je premenila l v v.«

Kakor priča iz starega Gorotana, govori sedma priča iz Štajerja, Anton Murko, ki piše leta 1843. na strani 8. svoje slovnice: »Es giebt ein reines l und ein moullirtes l = lj. Um uns jenen Slaven, welche das l aussprechen, zu nähern und uns und ihnen gegenseitig das Studium der Grammatik zu erleichtern, weichen wir hier ab vom Gesetze: Schreibe, wie du sprichst und sagen »Spreche, wie du schreibst!« Dobro ste jo pogodili, dragi Murko in le kak jekleni § 14. bi nam to lepo navado mogel ugonobiti!

Kratko a jedrnato se je odrezal France Malavašič, rodom Slovenec iz Kranjske, v svoji slovnici leta 1849. na strani 4. »Svoj pravi glas obdrži l na konci«. Tako je in tako bodi! —

Krepko se oglašča deveta priča, M. C. v Glasniku 1863., stran 91: »Kaka zmešnjava utegne nastati, če se ne ustanovi gotovo pravilo za pisavo besed s črko l. Pisati in govoriti zdaj l zdaj v nika-kor ne kaže«.

Kakor deseti se oglašča Anton Janežič in uže leta 1864., str. 118. piše: »Lepoglasna končnica -elj, ki je med prostim ljudstvom opešala, v pisavi čedalje večjo veljavo zadobiva« — in leta 1876. str. 13. »Prosto ljudstvo l v breznaglašanih in predtegnjenih zlogih s predstoječim samoglasnikom vred sploh kakor ov ali u izreka; česar pa pravilni izreki ne kaže posnemati.

n. pr. delal = delov, terpel = terpu«. — in »Treba je, da ohrani l pri soglasniku svoj lastni glas, posebno če spada soglasnik k obrazilu. Pravilni izreki ne kaže spreminjati l s samoglasnikom v ov ali u, toraj delal in ne delov, terpel in ne terpu«.

Josip Starč piše v slovenski deklamaciji, leta 1868. »da je nemilo poslušati napačno izrekanje«. On še živi in nam to lahko potrdi.

Dvanajsta priča je znani jezikoslovec in zelo marljivi, prerano umrli Josip Marn, ki piše jasno in določeno leta 1866., str. 22. »Dokler se stara pisava ne ovrže in nova do dobrega ne skaže, se le ta edino prava zvati ne more. Svetovali so prav bistri pisatelji, naj se vadijo mladi Slovenci, da se privadimo polagoma lepo brati. Kako prijetno je poslušati pravilno branje in govorjenje! So- in samoglasnike gre čisto izgovarjati«. —

Tej dvanajstorici, ki morda vendar nekaj pomeni, ker hrani imena onih mož, katere gotovo pozna in čisla vsak obrazeni Slovenec, smelo še pridružimo dva moža nove, boljše dobe. To sta Jos. Šuman in dr. Jakob Sket.

Jos. Šuman piše leta 1881. »Mi imamo omehčani lj, srednji l in vsaj deloma trdi l, n. pr. lani; po večini pa samo srednji, evropski ali nemški l in omehčani lj. Na Gorenjskem se govori mesto l = w, bwato; pred soglasniki in na koncu u, n. p. jiwa, ju; tudi srednji l se na Gorenjskem enako izgovarja: živau. Na Rezijanskem: »bral, šal, šel, to je staroslovenski š' l'«. . . in leta 1884. piše: »l govorimo na Štirskem, kakor srednji l, n. p. dal, kozel, polnočnica, lani — na Rezijanskem in v Zagorji tudi: bil, pil, spal«.

Doktor Jakob Sket, pa piše leta 1894. na 6. strani svoje slovnice, ki je sedaj v občem v rabi na naših srednjih šolah in učiteljskih: »V pismenem jeziku ohranil se je prvotni in pravilni l, zatorej ga tudi v olikanem govoru vedno čisto in razločno izrekuj. Govori tedaj: dolg, delal, roditnik in ne dovg, delav, rodivnik«.

Koncem vam povem, da sicer »Drugo berilo in slovnica«, ki se je svoje dni izdelala na Kranjskem in se leto za letom v nezadovoljnost učiteljstva brez premembe ponatiskuje, piše leta 1898. na strani 134. »l se izgovarja v nekaterih krajih kakor v, kedar stoji pred soglasnikom ali na koncu besed, n. p. volk = vovk, polž = povž, žolna = žovna, delal = delav« — a. . . pripoveduje in trdi prej: »Soglasniki imajo vselej svoj čist in enak glas« ter ukazuje na strani 135. v 3. nalogi: Popravite pogrške v sledečih stavkih: »Slišav sem pokati ceu dan. Govorio je siu starček. Obleku je nou plašč. Cesarici Marii Terezii je slediv sin Jožef. Zapomnite si nauke svojih staršeu in učiteljeu«.

Čemu vse te in jednake naloge, če nam velja glavno pravilo: »Soglasniki imajo vselej svoj čist in enak glas! Ravnajmo se po tem pravilu in pazimo, da se lepoglasni naš l čisto in pravilno izreka, kar nam velevajo vsi naši strokovnjaki prejšnje dobe in kar je uže leta 1522. utrdil Nemcem nemški pisatelj Valentin Jkelsamer v svojej knjigi: »Teutsche Grammatica«, ko piše na strani 12: »Das l ist ein zungen buchstab, die zung wirt obe an den gumen getruckt, so sich der mund gleich zu lachen vn fröligkait schickt«. Stori tako, prečastita bralka, in nikdar ne dobiš niti ov niti u. —

V nasprotnem slučaju pa — česar nas Bog varuj! — bi se na način slabe, pokvarjene izreke glasu l, ki se sem ter tja po raznih dolinah širje Slovenije razno izreka, ne oddaljili samo, kakor smelo trdi uredništvo »Slovenke«, od bratskega jezika hrvatskega, temveč bi celo med seboj razpadli v razna podnarečja brez skupnega književnega jezika v govoru in pisavi. Nam bi več ne veljale pomenljive besede našega Val. Vodnika: »Alle Slovencen in heutigen Inneroesterreich reden nur eine slavische Sprache, slovensko«.

A odstranili bi se tudi od drugih Slovanov, tako n. p. imamo v češčini vlk, vlna, plny, mlha, slza, slovensko: volk volna, polni, solza in slunce, člun, dlouhy, dlouh, tlusty, hlubina, slovensko: solnce, čoln, dolgi, dolg, tolsti, globina; kralj, učitelj—kral, učitel in: křídlo, zrcadlo, pravidlo, kadidlo, modliti se; padl, padla, padlo, rostl, rostla, rostlo—krilo, zračlo, pravilo, kadilo, moliti, pal, pala, palo, rasel, rasla, raslo. —

A predaleč smo morda zašli in ker ste, draga urednica, rekla »da ste odkrita sovražnica našim preobilnim philologom«, hočemo končati in upati, da vendar prejmete te male črtice v obrambo vam »lepega, blagoglasnega l«.

Nič novega — a staro v novejši obleki! V obćem pa si zapomnimo zlate besede J. Navratila, ki je v Koledarćku leta 1854. pisal na strani 41.:

»Jezik ni igraća, da bi ga vsakdor šemil po praznih domišljijah; — jezik je božji dar ljudstvom, da se v vednostih povzdigujejo na zmirom višjo stopinjo omike v svojem lastnem jeziku. Čistiti, likati, izobraževati je treba jezik naš, ne pa šemariti ga«.

K.

V Trstu, julija meseca, 1899.

Književnost in umetnost.

Vzgoja in omika ali izvir sreče. (Neobhodno potrebna knjiga za vsakega človeka, kateri se hoče sam lahko in hitro navaditi vsega potrebnega, da more sebe in druge blažiti in prav olikati.) Spisal Jožef Valentič. V Ljubljani, 1899. Založil in na svetlo dal pisatelj. Knjiga stane 1 gld. 80, s pošto 1 gld. 90 nč. Pošilja se tudi s poštnim povzjetjem. Gosp. pisatelj je pripravljen vrniti denar, ako mu kdo vrne neprerezano knjigo v treh dneh.

Gospod pisatelj piše po vsej pravici, da knjige te vrste doslej še nimajo in da se je že več let kazala živa in vedno večja potreba take knjige.

Svoje koristno in temeljito delo je gospod pisatelj razdelil v tri dele: v nravstveno-duševni, v telesni in v družabni del.

»V prvem delu« — piše pisatelj v predgovoru — »sem si prizadejal pokazati človeku, kako naj omika in vadi svoj um in pamet, kako naj si blaži srce ter nagiba in utrjuje lastno voljo za vse, kar je dobro, lepo in dopadljivo. V tem delu sem zbral navodila za vedenje pri izpolnjevanju vseh duševnih dolžnosti, za gojitev moralnih čednosti, za opazovanje in spoznanje samega sebe. Tudi učim, kako si moramo obdržati čisto vest, pridobiti si dobro ime ter imeti zadovoljno srce.

V drugem delu sem razjasnil, kako je treba gojiti, utrjevati in oskrbovati telo in označil sem pravo pot, po kateri si smemo pridobivati osebnih koristi. Navedel sem primerni način množenja, samoobrambe in modrega uživanja posvetnih dobrot; svetoval sem, kako naj bi človek različno občeval s posameznimi osebami z ozirom na različne narave, temperamente in značaje, na različno starost, različni spol, na družinske in druge različne razmere, v katerih je človek s posameznimi ljudmi. Končno sem podal navodila, kako je treba ravnati z živalmi.

V tretjem delu sem zbral navodila za primerno in prikupno vedenje in občenje z vsemi ljudmi v vsaki omikani družbi, v vseh rečeh in zadevah, sploh za vsak slučaj družabnega življenja«.

Mnogo je takih ljudi med Slovenci, ki se posmehujejo prezirljivo vsem takim naukom »bon tona« in prezirajo včasí celó najprimitivnejše dolžnosti uljudnosti in olike. Taki so ljudje, ki hočejo biti blazirani in taki, ki si domišljajo, da so geniji in kot takim ni se treba ozirati na meje dostojnosti in na obča pravila dobro vzgojenih ljudi. V veliki večini slučajev so to samo fingirani blaziranci in geniji, ki pod svojo navidezno blaziranostjo in genijalnostjo

zakrivajo svojo nevednost v pravih občevanja in vedenja ter sè svojo malomarnostjo zakrivajo le svojo zadrego. Tudi nekateri ošabneži prezirajo iz same oholosti pravila dostojnosti v občevanji, ker so morebiti iz nič dospeli do kakega naslova ali bogastva. No, baš njihovo preziranje nekaterih mej jasno priča njih izvor in neredko se za takimi ljudmi sliši: kmet, pravcati kmet, v gosposki obleki.

Gospod Valenčič — ki je svojo knjigo sestavil po najboljših virih — ni pisal svojih pravil le za nekaternike, spisal jih je za vsakega, ki se želi olikati in ugladiti. Nadejati se je, da izgine s to knjigo marsikateri »blaziranec« ali »blaziranka« in da se tudi »genij« ne bode več odlikoval po zunanosti in originalnosti. Vsakdo vendar lahko ohrani svojo individualnost kljub temu, da se ravna po obćih pravih vzgoje, in občevanje ne bode nič manj ljubko, odkritosrčno in tudi originalno, ako se vedemo po pravih »bon tona«, če le znamo, kaj prija naši osebi najbolj. Upati je in želeti bi tudi bilo, da izgine tudi iz naše časnikarske polemike marsikatera beseda, ki pisatelju ali poročevalcu ne dela časti; kajti uprav časniki so namenjeni javnosti ter imajo velik upliv.

Valenčičevo knjigo priporočamo torej prav toplo našim Slovenkam, vsaka naj si jo naroči in prouči, ter se kolikor možno vede po njej ter naj potem ljubeznivo vpliva tudi na moške, s katerimi občuje. —

Naši Slovenci pa, ki se tako radi ogibljejo olikanih in omikanih žensk, naj si zapomnijo te - le besede, katere je Valenčič posnel po dobroznanem Knigge: »Obćenje z damami bistri gospodom um, blaži njihovo srce in značaj, dela jih dobrovoljne, ljudomile, potrpežljive, zgovorne, kratkočasne. Zato naj bi nihče ne zamudil kolikor mogoče mnogo občevati z olikanimi in čednostnimi damami«.

Gospodu pisatelju le eno opazko: Poštni uradniki morajo poznati slovanska krajevna imena na Avstrijskem, vsaj na slovanski zemlji, nikakor ni torej treba postavljati v oklepaje še nemško ali italijansko ime n. pr. Podgrad (Castelnuovo) itd.

Knjigi, ki je Slovincem gotovo dobro došla, želimo najboljšega uspeha.

Marica Barteš

Razno.

C. kr. obrtne strokovne šole za obdelovanje lesa, umetno vezenje in čipkarstvo v Ljubljani. Dobile smo: Poročilo o šolskem letu 1898/99.

Vsprejemni in življenjski pogoji so: Kdor hoče vstopiti v šolo kot redni učenec, mora dokazati, da je ugodno dovršil ljudsko šolo in da je star 14 let. V oddelek za pletenje košaric se vsprejemajo tudi učenke.

Hospitantje smejo vstopiti tudi med šolskim letom, ako to prostor dopušča.

Za domačine je pouk na vseh oddelkih brezplačen. Inozemci (redni kakor tudi izredni učenci) plačajo na leto 100 gld. šolnine.

Pridni in ubožni učenci imajo upanje, da dobé ustanove, katere podeljuje c. kr. deželna vlada, kranjski deželni odbor, trgovska in obrtniška zbornica, občinski svet ljubljanski in kranjska hranilnica.

Ustanove so po 20 do 150 gld. na leto; izplačuje jih ravnateljstvo v mesečnih obrokih. Poleg tega dobivajo revni učenci podpore in za to odmerjene dotacije iz upravne zaloge in od podpornega društva, ki je v ta namen ustanovljeno.

Za učence je v mestu mnogo stanovanj na razpolaganje. Za popolno oskrbo je plačati približno 12 do 20 gld. na mesec; stanovanje samo velja mesečno 2 do 4 gld. V ljubljanski ljudski in dijaški kuhinji se dobi hrana za razmerno jako nizko ceno; vrhu tega dovoljuje ta dobrodelni zavod učencem vsako leto tudi nekoliko prostih mark za kosilo in večerjo.

Pri izbiranju stanovanja je treba največje previdnosti; ravnateljstvo ima boljša zanesljiva stanovanja stalno v evidenci in zato je v interesu starišev, da se v zadevi stanovanja vselej obrnejo do ravnateljstva, ki jih bode pri tej izberi drage volje podpiralo s svojimi izkušnjami.

Redni učenci dobé potrebne šolske knjige, pisalne in risarske potrebnščine večinoma brezplačno pri ravnateljstvu šole.

Zavod ima primerno šolsko knjižnico poučne in zabavne vsebine.

Strokovna šola za umetno vezenje in čipkarstvo.

Šola se deli v tri oddelke; ti so:

- a) oddelek za umetno vezenje,
- b) oddelek za šivanje čipek, ki imata po 3 letne tečaje s posebnim ateljé-kurzom za absolventinje, in
- c) oddelek za pletenje čipek z dvema letnima tečajema.

Zavod ima namen, vzgajati umetniško izvežbane vezilje in čipkarice. Na jedni strani naj oživi ostanke istovrstne domače industrije, ohranjene še na Kranjskem, na drugi strani pa naj omogoči na podlagi pravih, zakonom sloga primernih principov in po vzgledih dobrih

vzorcev splošno racijonalno izurjenost v belem in pisanem vezenju ter v čipkarstvu.

Pouk je deloma teoretičen, deloma praktičen in obsega predmete: nemški jezik, slovenski jezik, računstvo in knjigovodstvo, elementarno prostoročno in strokovno risanje, prenašanje vzorov na blago, rezanje oblik, osobito pa praktična dela v ateljejih, katerim je odločeno največje število učnih ur. Tu se učenke po priznanih učbah sistematično poučujejo, seznanjajo se z najvažnejšimi metodami izdelovanja in dekoracije, z vsakovrstnim materialom in njega dobavo, ter poznavajo vse zahteve, katere stavlja sedanji čas do umetnoobrnih ročnih del.

Učenke so redne in izvanredne; prve se zavežejo, da bodo obiskovale ves pouk, kakor ga zahteva učni načrt, druge (hospitantinje) pa obiskujejo šolo, da prouče le jeden ali drug predmet, in sicer v dnevih in urah, katere določi vodstvo v posebnem dogovoru z njimi.

Vzprejemni pogoji za vse učenke so: dovršeno 14. leto, dokaz, da je učenka ljudsko šolo absolvirala z ugodnim uspehom in da ima nekoliko spretnosti v elementarnem risanju.

Pouk je brezplačen. Inozemkinje (učenke ali hospitantinje) plačajo 100 gld. učnine na leto.

Dela učenk so njih last, ako predstavljajo učni načrt, n. pr. vzorni prti, vzorni trakovi itd.

Redne učenke dobivajo v to potrebni material od šole zastonj. Pisalno in risalno orodje pa si morajo same preskrbovati. Hospitantinje si morajo ves material in vse priprave za delo napravljati ob svojih troških.

Revne in pridne učenke dobé razne ustanove. V ta namen so letos darovali: deželni odnor 345 gld., mestna občina ljubljanska 100 gld., kupčijska in obrtniška zbornica 155 gld. in kranjska hranilnica 400 gld. Ustanove znašajo 20 do 50 gld. na leto; izplačuje jih vodstvo v mesečnih obrokih. Poleg teh ustanov je določilo visoko c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje za jedno učenko iz Primorske 100 gld, ustanove; nadalje svoto 250 gld. za podpore obiskovalkam posebnega tečaja za absolventinje in 200 gld. za splošne hipne podpore. Podporno društvo je pomagalo ubožnim učenkam pri nakupu učnih potrebščin.

Šolsko leto se začinja s 16. septembrom in končuje s 15. julijem-

